

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan toimet yhdenvertaisuuden edistämiseksi

ASIAN VIREILLETULO

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan 23.5.2024 tekemälläni laillisuusvalvontakäynnillä ilmeni, ettei muutoksenhakulautakunnalla ollut sellaista yhdenvertaisuussuunnitelmaa, jossa arvioidaan, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu muutoksenhakulautakunnan toiminnassa. Muutoksenhakulautakunnan yhdenvertaisuussuunnitelmassa arvioitiin yhdenvertaisuuden toteutumista vain työnantajan tehtävistä johtuvien toimenpiteiden kokonaisuudessa.

Päätin ottaa suunnitelman puutteellisuuden valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain (193/2000) 3 §:n 1 momentin mukaisena omana aloitteena tutkittavakseni.

SELVITYS

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta on toimittanut asiassa 4.12.2024 antamansa selvityksen.

RATKAISU

Oikeusohjeita

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Saman pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 21 §:n mukaan 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (27/2016) 1 artiklan 1 kohdan mukaan yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Artiklan 2 kohdan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Sopimuksen 13 artiklan 1 kohdan mukaan sopimuspuolet varmistavat vammaisille henkilöille oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden yhdenvertaisesti muiden kanssa, muun muassa järjestämällä menettelyllisiä ja ikään perustuvia mukautuksia, helpottaakseen heidän tehokasta suoraa ja välillistä osallistumistaan, myös todistajina, kaikkiin oikeudellisiin menettelyihin, tutkintavaihe ja muut valmisteluvaiheet mukaan lukien.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 5 §:n 1 momentin (1192/2022) mukaan viranomaisen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat

ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Saman pykälän 2 momentin mukaan viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n (1192/2022) mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa käyttää viranomaisen palveluita sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Saman pykälän 2 momentin (1192/2022) mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan ensisijaisesti huomioon vammaisen ihmisen tarpeet ja lisäksi 1 momentissa tarkoitettun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan selvitys

Pyysin sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaa 23.5.2024 tekemäni laillisuusvalvontakäynnin jälkeen 19.6.2024 esittämään arvionsa siitä, miten sen käytettävissä olevin toimin otetaan huomioon yhdenvertaisuuden toteutumisen edistäminen ja miten eri ryhmien osallistumisista voidaan vahvistaa oikeussuojan tehokkaaksi saavutettavuudeksi. Pyysin ottamaan selvityksessä erityisesti huomioon vammaisten henkilöiden oikeuksista annetun YK:n yleissopimuksen 1 artiklan 2 kohdassa esitetyn määritelmän sekä 13 artiklan 1 kohdan, jonka mukaan sopimuspuolet varmistavat vammaisille henkilöille oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden yhdenvertaisesti. Pyysin ottamaan selvityksessä huomioon myös yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä määritellyn välillisen syrjinnän arvioinnin.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta ilmoitti 4.12.2024 laatineensa yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaisen arvioinnin ja suunnitelman, joka oli hyväksytty muutoksenhakulautakunnan johtoryhmässä 2.12.2024. Muutoksenhakulautakunta toimitti kyseisen asiakirjan vastauksensa ohessa.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta toteaa toimittamassaan asiakirjassa muutoksenhakulautakunnan toiminta-alueena olevan koko maa ja jossain määrin myös ulkomailla asuvat henkilöt. Muutoksenhakulautakunnan henkilöasiakaskunta on lähtökohtaisesti aina terveydellisestä, taloudellisesta tai muusta vastaavasta syystä haavoittuvassa asemassa. Esimerkiksi rodulla, uskonnolla tai seksuaalisella suuntautuneisuudella ei ole merkitystä asioiden käsittelyyn muutoksenhakulautakunnassa, eivätkä tällaiset seikat tule samalla tavalla esiin kuin terveydelliset ja taloudelliset seikat. Asiakkaina on myös muita kuin Suomen kansalaisia, jolloin esille tulevat kieleen liittyvät seikat. Suomen tai ruotsin kielen käyttämisen osalta noudatetaan kielilakia.

Palveluiden osalta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta toteaa toiminnan olevan lainkäyttöasioissa lähes pelkästään kirjallista. Muutoksenhakulautakunnalla on asiakaspalvelu, joka toimii lähinnä puhelinpalveluna. Henkilökohtainen asiointi on mahdollista vain ajanvarauksella ja muutoksenhakulautakunnan ainoassa toimipisteessä Helsingissä. Tätä mahdollisuutta käytetään hyvin harvoin, eikä henkilökohtaisella asiointilla lähtökohtaisesti ole saatavissa laajempaa palvelua, kuin puhelimitse. Muutoksenhakulautakunnan verkkosivujen saavutettavuus on arvioitu hyväksi, koska ne sisältävät vain tekstimuotoista informaatiota.

Asiakaspalvelu antaa tietoja muun muassa asioiden vireillöolosta, käsittelyajoista ja muista vastaavista seikoista. Muutoksenhakulautakunta ei anna oikeudellista neuvontaa. Asiakaspalvelusta vastaavat lähinnä toimistosihteerit tarvittaessa hallintopäällikön tai muiden asiantuntijoiden ohjeiden mukaisesti. Päätöksen antamisen jälkeen muutoksenhakijalla on mahdollisuus jättää soittopyyntö asian esittelijälle, joka puhelimitse voi varmistaa, että henkilö ymmärtää päätöksen sisällön ja perustelut sekä valitusoikeuden. Tapauskohtaisesti muutoksenhakulautakunta pyrkii huomioimaan asiakkaiden erityiset tarpeet käytettävissä olevien resurssien ja muutoksenhakijoiden yhdenmukaisen kohtelun vaatimuksen puitteissa.

Suullisia käsittelyjä muutoksenhakulautakunnassa järjestetään harvoin, ei edes joka vuosi. Niiden järjestelyissä muutoksenhakulautakunta voi tarvittaessa joustavasti huomioida asianosaisten esimerkiksi terveydellisistä rajoituksista tai tulkkauksen tarpeesta johtuvat seikat. Käytännössä tällaisia tarpeita ei ole tullut esiin.

Muutoksenhakulautakunnalla ei ole sähköistä järjestelmää, jota kautta henkilöasiakkaat voisivat hakea muutosta tai selata asiansa tietoja. Muutoksenhakijoilla on käytössään Kansaneläkelaitoksen ja muiden ensimmäisen asteen päätöksenantajien sähköiset järjestelmät ja toimipisteet, joita kautta muutoksenhakuasia on saatettava vireille, sekä näiden neuvontapalvelut.

Muutoksenhakulautakunnan mukaan yhdenvertaisuuteen tai saavutettavuuteen liittyvät asiakaspalautteet ovat hyvin harvinaisia. Kirjallista tällaista asiakaspalautetta ei muisteta saadun. Ministeriöstä, ensimmäisen asteen päätöksenantajilta tai muiltakaan ulkoisilta tahoilta ei ole

saatu asiaan liittyvää palautetta. Jonkin verran asiakaspalvelun yhteydessä tulee asiaa sivuavia toiveita. Muutoksenhakijat toivovat silloin tällöin, ehkä muutaman kerran vuodessa tai korkeintaan kuukausittain, mahdollisuutta antaa lisäselvitystä tai selvittää asiaansa suullisesti. Tällöin asiakaspalvelu kertoo ja perustelee, että asiat käsitellään muutoksenhakulautakunnassa kirjallisessa menettelyssä. Tarvittaessa voidaan myös mainita suullisesta käsittelystä ja rajallisista mahdollisuuksista saada asia suulliseen käsittelyyn.

Joissakin tapauksissa pyyntöä saada jättää esimerkiksi suullinen lisälausuma on perusteltu terveydellisillä seikoilla, esimerkiksi lukihäiriöllä tai masennuksella. Näkö- tai kuulovammaan, tai esimerkiksi fyysiseen mahdottomuuteen kirjoittaa ei käytännössä ole vedottu. Useimmissa tapauksissa henkilöt ovat tyytyneet asiakaspalvelun perusteluihin kirjallisen menettelyn käyttämisestä. Kirjallisia suullisen käsittelyn pyyntöjä tällaisilla perusteilla ei tiettävästi ole esiintynyt. Oletettavaa on, että edellä kuvatun kaltaiset seikat tai ongelmat ovat tulleet esille jo etuutta haettaessa ensimmäisen asteen päätöksenantajalta ja asia on tavalla tai toisella saatu ratkaisua ja samaa ratkaisua voidaan käyttää myös muutoksenhaun yhteydessä. Palautteen vähäisyyteen voi vaikuttaa myös Kansaneläkelaitoksen kautta saatava vammaisten tulkkaukspalvelu, joka perustuu lakiin 2010/133 vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta.

Muutoksenhakulautakunnan mukaan välillisenä syrjintänä muutoksenhakulautakunnan toiminnassa voisi pitää kirjallisen menettelyn käyttämistä. Menettelylle on kuitenkin perusteet lainsäädännössä ja käytännön seikat puoltavat kirjallista menettelyä ja sillä on hyväksyttävä tavoite, koska suullisessa menettelyssä olisi täysin mahdotonta käsitellä nykyiset asiat käytettävissä olevilla resursseilla. Kirjallista menettelyä ei siten voi muutoksenhakulautakunnan mukaan pitää välillisenä syrjintänä.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta on esittänyt tilannekuvana, että muutoksenhakulautakunnan palveluita ei käytettävissä olevan selvityksen nojalla jääne käyttämättä yhdenvertaisuuslain tarkoittamista kielletyistä syistä johtuen.

Muutoksenhakulautakunnan mukaan tilannekuva perustuu kapeaan palautemäärään ja omasta asiakaspalvelusta saatuihin tietoihin. Muutoksenhakulautakunta on esittänyt suunnitelmanaan, että palautetta pyritään jatkossa keräämään myös sisarlautakunnilta ja vakuutusosastoilta sekä ministeriöltä. Asiakaspalveluun osallistuvia ohjataan kiinnittämään erityistä huomiota tapauksiin, joissa mahdollisesti kyse saattaisi olla erityisesti terveydellistä syistä tai vammaisuudesta johtuvasta kyvyttömyydestä asioida kirjallisesti. Mikäli tällaisia tulee esille, harkitaan tapauskohtaisesti tarpeellisia toimenpiteitä.

Arviointi

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta toimii muutoksenhakuelimenä suurimmassa osassa Kansaneläkelaitoksen myöntämiä etuuksia koskevissa päätöksissä. Valituksen käsittely muutoksenhakulautakunnassa on myös pakollinen vaihe ennen kuin muutoksenhaku voidaan saattaa alan erityistuomioistuimena toimivan vakuutusosoikeuden käsiteltäväksi. Vakuutusosoikeuden päätöksistä ei voi valittaa.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa ratkaistiin vuonna 2024 yhteensä 38 989 asiaa. Net ovat koskeneet muun ohella yleistä asumistukea, sairauspäivärahaa, ansiopäivärahaa, kuntoutusta, työmarkkinatukea, työkyvyttömyyseläkettä, peruspäivärahaa, kuntoutusrahaa, eläkkeensaajan hoitotukea, eläkkeensaajan asumistukea, vammaistukia, elatustukea, lääkekorvauksia, matkakustannusten korvaamista, hoito- ja tutkimuskorvauksia sekä vammaisten tulkkauspalvelua.

Kun vammaisuus määritellään YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista siten, että vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa, monet sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan asiakkaat täyttävät eri tavoin kyseisen yleissopimuksen vammaisen henkilön määritelmän.

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaa sekä viranomaisena että työnantajana. Yhdenvertaisuudella viranomaisnäkökulmasta tarkoitetaan sitä, että asiakkaita kohdellaan yhdenvertaisesti. Tämä tarkoittaa samanarvoista kohtelua ottamalla huomioon yksilölliset tarpeet. Yhdenvertaisuuslain säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että toiminnan yhdenvertaisuusarviointin tulisi kohdistua mahdollisuuksien mukaan siihen, miten yhdenvertaisuusnäkökulma on otettu huomioon viranomaisen tehtäviin kuuluvien toimintojen järjestämisessä samoin kuin siihen, miten sen toiminta on tosiasiallisesti vaikuttanut syrjinnän vaarassa olevien ryhmien asemaan. Arvioinnissa tulisi käsitellä myös niitä viranomaisesta riippumattomia olosuhteita, jotka vaikeuttavat yhdenvertaisuuden toteutumista sen toimialalla. ([HE 19/2014 vp](#), s. 61)

Yhdenvertaisuussuunnitelmalla viranomaisen voi osoittaa, miten yhdenvertaisuus toteutuu sen arvoissa ja toimintatavoissa. Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta on selvityspyynnöni seurauksena korjannut yhdenvertaisuussuunnitelmaansa ja arvioinut toimintansa nykytilaa. Muutoksenhakulautakunta on koonnut arviointinsa pohjaksi tietoja asiakaspalvelunsa kautta saaduista yhdenvertaisuuden toteutumista koskevista viesteistä.

Muutoksenhakulautakunta on kuvannut menettelyihinsä liittyvien toiveiden olevan hyvin harvinaisia tai esiintyvän vain silloin tällöin. Näissä on kuitenkin kyse ilmeisen selvistä muutoksenhakulautakunnassa esiintyvistä puutteista yhdenvertaisuuden toteutumisessa. Esimerkiksi asiakkailla on terveyteen liittyviä syitä, joiden vuoksi he pyytävät mahdollisuutta antaa lisäselvitystä tai selvittää asiaansa suullisesti, mutta tällaista ei heille tarjota. Muutoksenhakulautakunnan mukaan tätä mahdollisuutta toivotaan muutaman kerran vuodessa tai korkeintaan kuukausittain. Kyse on siis samalla varsin säännöllisesti esiin nousevasta tarpeesta. Ilmeistä myös on, että pelkästään näiden lautakunnan tietoon tulleiden toiveiden määrä ja luonne ei anna kattavaa kuvaa koko ilmiöstä. Lisäksi on muistettava, että lautakunnan asiakaskunta koostuu usein varsin vaikeissa elämäntilanteissa olevista henkilöistä, joiden toimintakyky on jo lähtökohtaisesti rajallisempaa.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan viranomaisen olisi arvioinnin lisäksi myös ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Toimenpiteille ei toisaalta ole tarvetta, jos arviointi osoittaa yhdenvertaisuusnäkökohdat jo asianmukaisesti huomiioon otetuiksi. Edistämisyssä olisi usein kyse toimenpiteistä, joilla julkiset palvelut pyritään järjestämään syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tarpeet paremmin huomioon ottavalla tavalla. Esitöiden mukaan toimintaympäristönsä olosuhteet parhaiten tuntevana viranomaisella on harkintavaltaa tarkoituksenmukaisimpien keinojen valinnassa. Yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioiminen sekä tehokkaiden ja tarkoituksenmukaisten edistämistoimenpiteiden suunnittelu saattavat kuitenkin käytännössä edellyttää syrjinnän vaarassa olevia henkilöitä edustavien järjestöjen sekä muiden sidosryhmien kuulemista. ([HE 19/2014 vp](#), s. 61–62)

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta ei ole kuullut yhdenvertaisuussuunnitelmaansa täydentäessään muutoksenhakijoita tai heitä edustavia järjestöjä, eikä se ole suunnitellut tällaisen tekemistä jatkossakaan. Muutoksenhakulautakunnassa asioivien osallistaminen esimerkiksi suoraan heille tai välillisesti heitä edustaville järjestöille tehdyllä kyselyllä voisi kuitenkin tuoda muutoksenhakulautakunnalle merkittävää yhdenvertaisuutta edistävää lisätietoa.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan yhdenvertaisuussuunnitelmaan tulisi sisällyttää suunnitelmat pykälän 1 momentissa tarkoitettujen tarvittavien toimenpiteiden toteuttamisesta. Suunnitelman sisältö ja laajuus määräytyisivät siten viranomaisen tekemän arvioinnin perusteella. Yhdenvertaisuussuunnitelmaan olisi luontevaa sisällyttää 1 momentin mukaisesti tehty arvio yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Edistämistoimien tehokkuuden näkökulmasta suunnitelmaan tulisi niin ikään sisällyttää kuvaus mahdollisista aikaisemmin toteutetuista edistämistoimenpiteistä ja niiden vaikutuksista. Yhdenvertaisuussuunnitelmassa olisi tarkoituksenmukaista kuvata viranomaisen tehtäviä ja toimintaympäristöä yhdenvertaisuuden edistämisen näkökulmasta. ([HE 19/2014 vp](#), s. 62)

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan yhdenvertaisuussuunnitelma vaikuttaa edelleenkin keskeneräiseltä selvityksessä kuvatun täydennyksen jälkeenkin. Esimerkiksi edellä mainitussa hallituksen esityksessä on kuvattu edistämistoimenpiteitä, jotka voisivat tulla lautakunnassakin kyseeseen. Muutoksenhakulautakunta on itsekkin arvioinnissaan tuonut esiin puutteita erityisesti vammaisten henkilöiden oikeusturvan tehokkaassa saavutettavuudessa ja osallistumisen varmistavissa menettelyllisissä mukautuksissa.

Muutoksenhakulautakunta on ilmoittanut suunnitelmanaan, että asiakaspalveluun osallistuvia ohjataan kiinnittämään erityistä huomiota tapauksiin, joissa voisi olla kyse kyvyttömyydestä asioida kirjallisesti. Mikäli tällaisia tulee esille, harkitaan tapauskohtaisesti tarpeellisia toimenpiteitä. Näitä toimenpiteitä ei ole kuitenkaan yksilöity, mikä voi käytännön tilanteissa estää toimenpiteisiin ryhtymisen.

Muutoksenhakulautakunnan suunnitelmasta ei ilmene asetettuja konkreettisia tavoitteita, suunniteltuja aktiivisia toimia eikä keinoja toimenpiteiden toteuttamisen seurantaan. Yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymiseksi ei voida odottaa, että esimerkiksi itsensä ilmaiseminen kirjallisesti olisi fyysisesti mahdotonta. Pelkästään se, että muutoksenhakulautakunnan palveluita ei ole arvioitu jäävän syrjinnän vuoksi käyttämättä, ei ole ilman muita perusteluja osoitus siitä, että yhdenvertaisuusnäkökohdat olisivat tulleet jo asianmukaisesti huomioon otetuiksi.

Yhdenvertaisuuden edistäminen tarkoittaa sitä, että viranomaisen helpottaa menettelyä ja huolehtii oikeuksien toteutumisesta. Edistämistä koskeva velvoite ei tarkoita reaktiivisuutta vaan proaktiivisuutta. Kysymys ei toisin sanoen ole siitä, että näiden oikeuksien toteutumista tulisi nimenomaisesti erikseen vaatia viranomaisen toimintavelvollisuuden aikaansaamiseksi.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa on mahdollista käyttää avustajaa. Asian käsittelyyn on myös mahdollista saada oikeusapua. Kun otetaan näistä seikoista huolimatta huomioon sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan toimintaympäristö terveydellisestä, taloudellisesta tai muusta vastaavasta syystä haavoittuvassa asemassa olevien oikeusturvan toteuttajana sekä sen toiminnan laajuus, muutoksenhakulautakunnalta tulee voida odottaa nyt esitettyä tehokkaampia yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteitä. Tähän on myös syytä varata riittävät voimavarat.

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta rinnastuu lainkäyttöelimenä tuomioistuimiin. Kuten muissakin tuomioistuimissa, myös sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnassa yhdenvertaisuuden edistäminen on sidoksissa myös lainkäyttöön. Tämä tarkoittaa erityisesti sitä, että yhdenvertaisuuden edistämisenäkökulma tulee ottaa muutoksenhakulautakunnassa perusoikeusmyönteistä laintulkintaa konkretisoivana osatekijänä huomioon myös menettelyissä, joissa sovelletaan lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) ja lakia sosiaaliturva-asioiden

muutoksenhakulautakunnasta (1299/2006). Velvollisuus huolehtia yhdenvertaisuuden edistämistehtäviin kuuluvien toimenpiteiden havainnoinnista ja toteuttamisesta kuuluu tällöin muutoksenhakulautakunnan johdon ja asiakaspalvelun lisäksi myös valmistelu- ja esittelytehtävissä toimiville sekä asian ratkaisemiseen osallistuville jäsenille. Yhdenvertaisuussuunnittelu on keino lisätä tähän liittyvää tietoa ja itseymmärrystä.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Viitataan edellä esittämiini havaintoihini sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan yhdenvertaisuussuunnitelmasta.

Pyydän muutoksenhakulautakuntaa arvioimaan suunnitelmaansa niiden sekä muiden yhdenvertaisuussuunnittelua koskevien hyvien käytänteiden valossa ja toimittamaan viimeistään 31.12.2025 edelleen tarkentamansa suunnitelman. Pyydän arvioimaan ainakin sitä, mitkä ovat sen yhdenvertaisuuden edistämistä koskevat konkreettiset tavoitteet, mihin toimenpiteisiin se pitää tarpeellisena ryhtyä tai on ryhtynyt yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja miten se seuraa toimenpiteiden toteuttamista.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Maija-Liisa Goebel